Sporen

TIJDSCHRIFT VOOR HERINNERINGSEDUCATIE

DRIEMAANDELIJKS • JAARGANG 7 • NR. 29 • APRIL - JUNI 2007 • AFGIFTEKANTOOR: 1070 BRUSSEL 7

EEN UITGAVE VAN VZW AUSCHWITZ IN GEDACHTENIS • WWW.AUSCHWITZ.BE

BELGIE - BELGIQUE
P.B.
1070 BRUSSEL 7
1/9466

Foto: Lysiane, De Zeewacht

ANDRÉ PETITJEAN: Over leven

Oostendenaar André Petitjean werd als jongeman tijdens de oorlogsjaren gearresteerd en gedeporteerd naar het concentratiekamp van Sachsenhausen. Sporen brengt zijn aangrijpende getuigenis.

Verraden

"Toen ik een jaar of 16 was had ik geen zin meer om naar school te gaan. Ik heb dan geprobeerd om nog in het Belgische leger te worden aangeworven als vrijwilliger, maar dit werd mij geweigerd. Ik ben dan gaan werken in Brugge bij de kruidenierszaak van mijn oom. Tijdens die oorlogsjaren ben ik dan betrokken geraakt bij een verzetsorganisatie in het Brugse. Door verraad ben ik zo op 26 januari 1942 gearresteerd en nadien weggevoerd naar het concentratiekamp van Sachsenhausen in Duitsland. Ik was toen 17 jaar. Met slagen en schoppen werden wij op de trein gezet. Dat treinstel bestond uit cellen van ongeveer 1 vierkante meter: wij zaten daar met vier in. Je kon er niet gaan zitten, alleen staan. Zo zijn wij naar Duitsland weggevoerd, een nacht- en een dagreis".

Nummer 77663

"In het concentratiekamp van Sachsenhausen werden wij kaal geschoren en kregen een gestreept gevangenenplunje. Mijn registratienummer was 77663, met daarbij de rode driehoek, het teken van de politieke gevangenen. Onze taak bestond er in elke dag zware arbeid te verrichten in een nabij gelegen werkkamp. Het was in feite één groot industrieterrein waar oorlogsmateriaal werd gefabriceerd. Ik werkte in een fabriek waar ze de carrosserie van vliegtuigen maakten. Daarnaast moest ik ook dag en nacht paraat staan als 'vrijwillig' aangeduide brandweerman."

"Onze werkdag in Sachsenhausen begon om 5 's morgens. Na het wassen werden wij bijeengeroepen op de *Appellplatz* voor het tellen van de gevangenen. Dit gebeurde zowel 's morgens als 's avonds en duurde soms twee, drie, vier uur. Ook in de bijtende winterkou. Het appel staan was werkelijk een beproeving."

"Als ontbijt kregen wij een stuk brood van 80 gram. 's Middags kregen we nog een liter koolraapsoep en 's avonds 3 à 4 aardappelen. Eenmaal per week kregen wij ook een klontje boter en een schelletje paté. 's Zondags vertrokken we zonder eten naar ons werk en pas 's middags bij de terugkomst kregen we eten."

Dood en terreur

"Elke dag waren er toch zo'n 60 doden. Sommigen door ziekte, vermoeidheid of ontbering; anderen door de slagen die we kregen van SS-bewakers of van Kapos. Dit waren meestal Duitse criminelen die als ploegleiders waren aangesteld. Sommigen werden terecht gesteld met een nekschot, anderen stierven door ophanging aan de galg. In Sachsenhausen bevonden er zich drie galgen en elke dag was er wel iemand die er werd opgehangen, kwestie van de angst en de terreur er in te houden. Daarnaast waren er de slagen die we kregen met de karwats, een stok van 1 tot 1,5 meter. De meeste gevangenen waren na vier/vijf slagen reeds buiten bewustzijn. Er was ook nog een aardput waar gevangenen in gestopt werden. Wie er in zat was ten dode opgeschreven. In feite leefde je in Sachenhausen in de voortdurende angst om zo maar vermoord te worden. Ik zelf heb er vier maanden in een donkere cel doorgebracht van zo'n 13 voet lang en een twee meter breed"

SEMINARIE AUSCHWITZ STICHTING

Woensdag 17 oktober 2007

Prof. dr. Cas MUDDE

Extreemrechtse bewegingen

zie pagina 7

Verantwoordelijke uitgever: Baron Paul Halter, Edm. Machenslaan 155 bus 62, 1080 Brussel

≡ BEVESTIG MIJ AAN HET PRIKBORD ≡ LEG MIJ IN DE LERAARSKAMER A.U.B. ≡ BEVESTIG MIJ AAN HET PRIKBORD ≡ LEG MIJ IN DE LERAAR

Bombardementen

"Daar ons werkkamp produceerde voor de oorlogsindustrie was het een uitgelezen doelwit geworden voor de Amerikaanse luchtmacht. Ik heb toch wel drie zware bombardementen meegemaakt. Op 10 april 1945 had ik het geluk dat ik tot de dagploeg behoorde en dat ik kon wegduiken in een schuilkelder. Alles werd vernield en overal lagen verkoolde lichamen. De gevangenen van de nachtploeg die zich in de barakken bevonden werden in hun slaap verrast en levend verbrand. Daar er geen barakken meer waren dienden wij toen ook te slapen in open lucht. Onwezenlijke taferelen hebben zich daar afgespeeld, tot kannibalisme toe. De hygiënische toestanden waren zo rampzalig dat er na enkele dagen tyfus uitbrak, veroorzaakt door de rottende lijken die we niet tijdig konden bergen. Daarop zijn wij allen geëvacueerd geweest naar het hoofdkamp van Sachsenhausen".

Dodenmars en bevrijding

"De geallieerde troepen rukten op en in de verte hoorden wij het aanhoudende gebulder van de kanonnen. De lang verwachte bevrijding kwam naderbij, en de zenuwachtigheid bij de bewakers nam zienderogen toe. Toen er op een dag overal mitrailleurs werden opgesteld rond de *Appellplatz* vreesden wij dat ons uur geslagen had. Er is evenwel niets gebeurd en enkele dagen later kwam de evacuatie van het kamp op gang. De 40.000 gevangenen werden verdeeld in groepen van 500 en op transport gesteld richting Oostzee. Deze tocht kreeg het karakter van een ware dodenmars. Het brood dat we meegekregen hadden was al vlug op en er was geen ravitaillering voorzien. We sliepen 's nachts in open lucht op de plekken waar wij langs kwamen: in weiden, langs de baan. Op sommige plekken werden wij door de bevolking bespuwd. Zij beschouwden ons als verwerpelijke *Verbrecher*. Gevangenen die probeerden te ontsnappen of die niet meer meekonden door vermoeidheid, ziekte of diaree werden genadeloos afgemaakt. Van de 500 gevangenen waarmee ik vertrokken ben hebben er slechts 137 de tocht overleefd".

"Op 6 mei 1945 werden wij dan door vier Amerikaanse soldaten bevrijd. Op dat moment moeten we reeds zo'n 320 km. te voet afgelegd hebben. We waren zodanig afgestompt en in verwarring dat we in een eerste reflex uit schrik voor die soldaten de benen namen. Pas nadat we enkele honderden meters weggelopen waren drong het tot ons door dat die Amerikaanse soldaten onze bevrijders waren. Pas op dat moment konden we onze angst laten varen en keerden we op onze stappen terug".

Compleet verwilderd

"Bij mijn bevrijding woog ik nog zo'n 55 kilo, van de 90 die ik er voor de oorlog woog. De aanpassing aan het normale leven was bepaald zwaar. We waren compleet verwilderd en dienden alles opnieuw te leren. Die elementaire overlevingsdrang heeft nog enige tijd mijn leven bepaald. Ik was ook verteerd door ongelooflijke haatgevoelens, meer bepaald dan tegen de Kapo die ons in Sachsenhausen geterroriseerd had. Ik heb me zelfs opnieuw aangemeld bij het Belgische leger in de hoop naar Duitsland gestuurd te worden en hem te kunnen terugvinden. Later heb ik dan vernomen dat hij om het leven zou gebracht zijn. Ik heb ook angstdromen gehad en bij het geronk van overkomende vliegtuigen sloeg de schrik mij onmiddellijk om het hart. Het is pas na mijn bezoeken aan Duitsland en de site van Sachsenhausen dat ik een en ander heb kunnen verwerken en relativeren. Nu ben ik er volledig over heen."

Opdracht voor de leerlingen

- Waarom werd André Petitjean gearresteerd?
- Wat is een concentratiekamp? Geef de naam van één van deze kampen in Duitsland?
- Welke taken had dhr. Petitjean in Sachsenhausen?
- Welk klimaat heerste er?
- Hoe zag een doordeweekse werkdag er uit in het kamp?
- Wat bedoelt men met een "Kapo"?
- Waarom spreekt men bij de evacuatie over dodenmarsen?
- Onder het nazisme waren racisme, antidemocratie en intolerantie regel. Zijn er in je omgeving bepaalde gelijkaardige tendensen op te merken? Hoe ga je er mee om?
- Zoek op internet waar je nog bijkomende informatie kan vinden over de nazi-concentratiekampen en het Derde Rijk; waar je gelijkaardige getuigenissen als deze van André Petitjean kan terugvinden.

De leerlingen van het Vesaliusinstituut te Oostende

Een schoolproject

In het kader van een vakoverschrijdend Verdaagzaamheidsproject realiseerden de leerlingen van het derde jaar van het KTA Vesalius Instituut van Oostende een DVD "Over leven", waarin het kampverleden van André Petitjean centraal werd gesteld. Het leven van de Oostendse schooljongeren werd er geconfronteerd met de ervaringen van een kampoverlevende om een discussie mogelijk te maken over hedendaags racisme, intolerantie, discriminatie, manipulatie en stereotiep denken. De artistieke leiding van de DVD was in handen van Land Van Wynsberge, die mee ingestaan heeft voor het uitdenken van het concept, de montage en de keuze van de muziek. Het project kreeg de steun van het Onderwijsproject Auschwitz in Gedachtenis en de werking van het Vesaliusinstituut werd recent ook bekroond met één van de prijzen van Jeugd & Civisme. Info over het project bij Claudine Lesaffre: kta.vesalius.oostende@rago.be

De getuigenis van André Petitjean werd eveneens gepubliceerd in *De Zeewacht*, 23 februari 2007, 11e jrg., nr. 8.

Rik HEMMERIJCKX

Mededeling

Mondelinge geschiedenis op school

Geschiedenis hoeft niet altijd ex cathedra te gebeuren. Er bestaan ook mogelijkheden om de leerlingen op een veel directere wijze bij de studie van het verleden te betrekken. Mondelinge geschiedenis is daartoe één van de uitgelezen methoden. Sinds verschillende jaren legt het project **Oral History op School** zich toe op het uitwerken van dergelijke projecten. Eén van de blikvangers was zonder meer het project dat sinds 1999 opgezet werd in het KA Aarschot. De leerlingen gingen er hun eigen grootouders interviewen omtrent het dagelijks leven uit vervlogen tijden. Deze formule sloeg onmiddellijk aan en in minder dan geen tijd wisten de leerlingen zich te bekwamen in de kunst van het interviewen en het neerschrijven van teksten. Een historicus of journalist zou het niet beter kunnen. Hun interviews vonden zelfs hun weerslag in een jaarboek. Sindsdien hebben ook scholen uit Neerpelt, Arendonk en Leuven dergelijke projecten opgezet. Met het oog op het opzetten van nieuwe projecten zoekt Oral History op School nieuwe partnerscholen. Geïnteresseerden kunnen contact opnemen met Dr. Marc Van Langendonck, Vzw Expeditions, Herfstlaan 18, 3010 Leuven, 016/35.32.13, of Marc.Vanlangendonck@wet.kuleuven.be. Info: www.oralhistoryopschool.be

Kleine Simon
Voorstellen tot pedagogische verwerking

Verleden jaar werd het verhaal van Simon Gronowski, het jongetje dat in april 1943 ontsnapte uit het 20e jodenkonvooi naar Auschwitz, uitgegeven als een getekend beeldverhaal. De Franstalige organisatie CRECCIDE heeft omtrent dit boekje een pedagogisch dossier voor het basisonderwijs uitgegeven. Er bestaan verschillende mogelijkheden om dit beeldverhaal pedagogisch te verwerken. Wij publiceren hierbij een keuze uit enkele voorstellen.

1. OBSERVATIE, BESCHRIJVING, ANALYSE VAN BEELDEN:

Vanuit de observatie van een beeld of van een illustratie het kind er toe brengen om de verschillende informatieve elementen te bevragen ten einde hem toe te staan deze te identificeren, te beschrijven, bepaalde hypotheses naar voor te schuiven, bepaalde opzoekingen te verrichten en hen te verifiëren; de bekomen voorstellingen te confronteren met deze van de andere.

<u>Voorbeelden:</u>

Waar speelt het verhaal zich af?
Op welk moment?
Waarover gaat het verhaal?
Wie is de held van het verhaal?
Stel je het verhaal voor vanuit de kaft van het boek…

Wat stelt dit beeld voor?
Beschrijf het getekende personage?
Wat is zijn houding?
Hoe is hij gekleed?
In welke geestesgesteldheid bevindt hij zich?
Wat doet hij?
Waarom?
Wie is hij?

2. BEGRIJPEN VAN DE LECTUUR

Vanuit de lectuur van het verhaal van Simon, vragen aan het kind om de verschillende elementen uit het verhaal te distilleren; hun chronologie en hun belang aan te duiden. Met welk doel heeft de auteur met zijn verhaal?

<u>Voorbeeld:</u>

Waar speelt het verhaal zich af?
Op welk moment? Wie is de held van het verhaal?
Welke zijn de belangrijkste gebeurtenissen uit het verhaal? Plaats hen in chronologische volgorde.
Waarom heeft Simon zijn verhaal geschreven?
Met welk doel?
Waarom zijn sommige illustraties zwart en andere in kleur?

3. EEN HISTORISCH ONDERZOEK

Vanuit het verhaal van Simon de elementen identificeren die kunnen helpen om het verhaal in zijn historische context te plaatsen. En vandaar uit hypotheses naar voorbrengen en deze verifiëren aan de hand van een aangepast referentiekader. De context en zijn invloed op het verhaal begrijpen.

Waarom werden er gele sterren getekend op de kaft van het boek, de kleren, de winkelpui van de familie van Simon?
Hoe heet deze ster? Waar staat zij symbool voor?
Bestaan er andere symbolen dan deze die aan gevangenen gegeven werden?
Welke? Wat betekenen zij?
Welke zijn de verschillende religieuze symbolen die je kent?

4. EEN CREATIEVE INVULLING

Vertrekkend vanuit het verhaal, en gebruik makend van de verschillende expressiemiddelen, het kind er toe aanzetten zijn gevoelens te uiten met betrekking tot het verhaal door middel van een persoonlijk werk dat verband houdt met het thema.

Voorbeeld:

Vragen aan de kinderen om een tekening of een beeldje te realiseren waarin het kind zijn gevoelens uitdrukt bij het lezen van het verhaal (de angst, de woede, de droefheid, de ontmoediging…) of waarin een bepaalde waarde wordt uitgedrukt die men uit het verhaal kan halen (solidariteit, respect, liefde, moed, hoop,…).

5. ONDERRICHT VAN DE MEDIA EN HET BENADRUKKEN VAN HEDEN EN VERLEDEN

Kinderen het belang bijbrengen van de band tussen gebeurtenissen uit heden en verleden; het belang om tegenover bepaalde gebeurtenissen een zekere afstand te nemen, deze te analyseren met een kritische zin, zonder vooroordelen. De interesse aanmoedigen tegenover de wereld die ons omringt, tegenover de actualiteit en hun invloed op ons dagelijks leven.

Voorbeeld:

Vraag aan de kinderen om in het album de illustraties aan te duiden die zekere actuele gebeurtenissen kunnen beschrijven; zoek in de pers, in tijdschriften of op internet gelijkaardige beelden op, plaats deze in hun context en vergelijk de onderlinge gebeurtenissen.
Zoek bepaalde artikels of fotografische documenten uit de tijd op ten einde de historische context beter te kunnen schetsen.

6. RECHTVAARDIGHEID EN ONRECHTVAARDIGHEID

De kinderen de notie van de rechtvaardigheid laten ontdekken, alsook de wijze waarop een gerechtelijk systeem dient te functioneren in een democratische staat. Hen sensibiliseren voor het engagement en de strijd tegen de onrechtvaardigheid.

Is het rechtvaardig wat de familie van Simon is overkomen? Waarom?
Wie heeft deze “wetten” of regels uitgevaardigd?
Wie legt hun toepassing op?
Kan de politie om het even wie aanhouden?
Vandaag in België, in welke omstandigheden kan men iemand aanhouden?

Doelgroep: Basisonderwijs
Boek: *Simon, het jongentje dat wist te ontsnappen, Het kind van het 20e konvooi*, Leuven, Van Halewyck, 2005, 32 p. ISBN: 675 7. Illustraties: Cécile Bertrand.
Pedagogisch dossier: *Simon le petit évadé*, is terug te vinden op: http://www.creccide.org/simon_petit_evade.pdf. Contact : C.R.E.C.CI.DE., Lac de Bambois, Rue de Stierlinsart, 45, 5070 Fosses-La-Ville, België. Tel: 071/71.47.61. Info: http://www.creccide.org/

Wij danken het CRECCIDE, de Uitgeverij Van Halewyck en illustrator Cécile Bertrand voor de toestemming die zij gegeven hebben voor de publicatie van deze teksten en de bijhorende illustraties.

Schrijfwedstrijd Auschwitz Stichting

Elk jaar wordt de Schrijfwedstrijd van de Auschwitz Stichting georganiseerd in de scholen van de Vlaamse gemeenschap. Deze is bedoeld voor de leerlingen van de derde graad van het secundair onderwijs en komt ook in aanmerking voor het behalen van de eindtermen burgerzin, educatie en leren leren. Het thema van dit jaar was geïnspireerd door een citaat van schrijver en kampoverlevende Elie Wiesel: “Ik geloof dat literatuur, kunst, schrijven, onderwijzen of werken voor de mensheid, maar één doel heeft: vechten tegen de onverschilligheid”. 19 scholen hadden ingeschreven voor deze editie van de schrijfwedstrijd. De winnende laureaten krijgen een cheque van 125 € en een deelname aan de studiereis naar Auschwitz-Birkenau aangeboden. Hierbij publiceren wij enkele uittreksels uit de teksten van de winnende laureaten.

Bo Kyung Meurs - KA Mol
Laureaat Provincie Antwerpen

Het is pijnlijk in een maatschappij te leven waarin men het een hele karwei vindt om een boek open te slaan of een museum binnen te wandelen. Kunst is voorbijgestreefd. Eerst door het fototoestel dan door de tv. Het wordt steeds moeilijker om jongeren te bereiken langs de artistieke weg. Ze worden overspoeld met flitsende beelden en leuke effectjes op de kijkkast. Dus waarom zouden ze extra moeite doen om een werk te bekijken dat niet ondertiteld wordt en toch een betekenis heeft? Daarom vloeken de volwassenen nu op onze jeugd die nergens om geeft. Vergeten zij dat zij het waren die onze wereld zo hebben gemaakt en er flink munt uit hebben geslagen. Maar we zijn aan het werken aan een betere toekomst, kunst wordt overal gepromoot, literaire werken wordt nieuw leven in geblazen en we geven weer om onze medemens in de derdewereld. Anders zijn is hip op de jeugd. Nu hopen dat over twintig jaar onze idealen en principes niet vermaald zijn door de consumerende wereld. Zoals dat het geval was met de vorige generaties.

Ellie Wiesel heeft een van de donkerste periodes in de heerschappij van de mens meegemaakt. Hij weet uit eigen ervaring hoe een volk, waarvan de literatuur is verbrand, kan worden gemanipuleerd. Hij weet hoe gevaarlijk een kudde met tunnelzicht kan worden. Hoe een wereld zonder geschreven geweten handelt. Als overlevende van de Holocaust is het bijzonder dat hij niet toegegeven heeft aan onverschilligheid en cynisme. Hij heeft er zijn roeping in gevonden om deze gruwelen te delen zodat we ze niet zouden vergeten. Hij is blijven geloven in een toekomst, ondanks alles.

Siemon de Temmerman
Kleine Seminarie Roeselaere
Laureaat Provincie West-Vlaanderen

Het is de plicht van de maatschappij om een weerbare verdraagzame jeugd te creëren. De jeugd moet dringend wakker geschud worden. Het onderwijs heeft de plicht om de herinnering aan gruwelijke feiten zoals de Holocaust in leven te houden. Het kan niet zijn dat zes miljoen onschuldige zomaar voor niets gestorven zijn. Hun dood moet opnieuw de basis van het protest tegen onverdraagzaamheid vormen. Zij zijn gestorven met de hoop op een betere wereld. Daarom moet de jeugd doordrongen worden van het feit dat zoiets nooit meer mag voorvallen. Ze moet weer aangezet worden om te vechten voor een verdraagzame en respectvolle maatschappij. Verdraagzaamheid en respect horen de steunpilaren van het onderricht te vormen. In de lessen moet niet enkel louter kennis meegegeven worden, maar ook waarden en burgerplichten. Het onderricht moet meer aandacht krijgen voor de diversiteit in onze samenleving. De jeugd moet beseffen dat zij de toekomst is. De jongeren moeten aangespoord worden om hun materialisme af te werpen en zich opnieuw in te zetten voor een betere wereld. Het onderwijs moet kritische respectvolle jongeren creëren die weerbaar zijn tegen de haat en de Andere aanvaarden zoals hij is.

Niet enkele het onderwijs speelt hier een fundamentele rol in. Ook kunst is van uiterst belang voor een betere maatschappij. Mensen die haat propageren zijn bang voor kunst. In dictaturen wordt het recht op vrije meningsuiting gebruikt. En wat is meer vrije meningsuiting dan kunst in al zijn vormen? Kunst behoedt dus de maatschappij voor onverschilligheid. Kunst kan dus een middel zijn om zicht te verzetten, om verandering te bepleiten, om een kritische weerbare maatschappij te creëren. Kunst is een heel machtig wapen, het wordt dan ook in al zijn vormen als protestmiddel gebruikt. Elke revolutie heeft wel zijn lied, elk protest heeft wel zijn boek en elke verachting van het kwaad heeft wel zijn schilderij. Daarom moet kunst een nog veel prominentere rol in onze beschaving gaan spelen. Wanneer jongeren gemakkelijker toegang krijgen tot kunst, zal hun blik onnoemelijk veel verruimen. Kunst is namelijk een universele taal, het kan de hele wereld samenbrengen en zo verdraagzaamheid en respect bepleiten.

Hendrik Ponnet – KA Denderleeuw
Laureaat Provincie Oost-Vlaanderen

Waarom er voor literatuur, kunst, schrijven, onderwijzen of werken moet geopteerd worden als mogelijk tegengif, is in feite zeer eenvoudig. Het zijn vijf media die het vrij denken stimuleren en het elk op hun typische manier mogelijk maken om onze gevoelens en gedachten uit te drukken. Kunst is een manier om een boodschap over te brengen, vaak zeer eigen aan de tijdsgeest die er heerst. Enkel al uit de enorme diversiteit in onze hedendaagse kunst blijkt dat we het beter hebben dan vroeger, zowel op het vlak van vrijheid als van vooruitstrevendheid. Een meerderheid van de bevolking staat open voor nieuwe ideeën, wat kunstenaars meer vrijheid geeft.

De essentie van de vijf hierboven vermelde media is dat een mens zich vrij moet kunnen uiten, overigens een van de fundamentele rechten van de mens. Het beknotten van deze vrijheden is in het verleden bij vele totalitaire regimes een kleine, maar belangrijke stap geweest naar een versteviging van de eigen leiderspositie. De hele maatschappij werd in dat geval letterlijk gehersenspoeld, tot men zich enkel kon uiten op een manier die het regime gunstig was. Voorbeelden hiervan zijn zo eenvoudig te vinden – nazi-Duitsland of de Chinese Culturele Revolutie om er maar enkele te noemen -, dat men zich al gauw begint af te vragen hoe een samenleving in dergelijke staat van onverschilligheid terechtkomt. Een bevolking moet echt langdurig achteropgesteld worden of volslagen radeloos zijn om zulke zaken te tolereren. Helaas is ook net deze radeloosheid vaak een voedingsbodem voor extreemrechts, getuige daarvan de economische crisis die Europa in de jaren 20 bijna tien jaar lang in de tang hield en een belangrijke rol speelde in de opkomst van sterk nationalistisch gerichte partijen.

Rivka Noelanders
KA Sint-Truiden
Laureaat Provincie Limburg

Kunst kan dus zeker een verschil maken tussen engagement en onverschilligheid, maar uiteindelijk moet ieder individu zelf beslissen. Kunst kan de wereld op de hoogte brengen van wat er in het hoofd van de kunstenaar speelt of van welk onrecht er dagelijks geschiedt, maar ieder moet voor zichzelf uitmaken of hij besluit zich het lot van zijn medemens aan te trekken en hem te verdedigen of hij het onrecht aan zich voorbij laat gaan tot het hem persoonlijk beïnvloedt. Ieder muziekstuk, boek, schilderij of beeldhouwwerk is een weerspiegeling van de emoties van de kunstenaars, die zelf ook in onze maatschappij leeft. Er is in elk werk wel een zekere vorm van sociale of politieke betrokkenheid vast te stellen. U2 bracht *Sunday Bloody Sunday* uit na het geweld in Ierland en de film *Hotel Rwanda* van regisseur Terry George brengt het verschrikkelijke verhaal van de genocide in Rwanda. In wezen is dus elk kunstwerk geëngageerd. Het heeft nooit enkel een betekenis voor zijn maker, maar voor iedereen die er elementen van zijn dagelijks leven in terugvindt. Wanneer kunt echter nadrukkelijk hamert op politieke of sociale vraagstukken bestaat de kans dat ze haar geloofwaardigheid verliest omdat ze een ideologie propageert. Als kunst haar geloofwaardigheid verliest, torpedeert ze ook haar kans om te vechten tegen onverschilligheid.

Sint-Lutgardisinstituut Mol
Jongeren dichter bij 8 mei

Paul Baeten brengt een getuigenis voor de leerlingen

Uitgangspunt van het project

Enkele jaren geleden groeide het idee bij enkele leerkrachten van het Sint-Lutgardisinstituut van Mol om een werkgroep op te richten aangaande herinneringseducatie. Deze leerkrachten ondervonden tijdens hun lespraktijk dat de leerlingen van hun school (een typische TSO-BSO-school) minder en minder 'wisten' over de gruwel van de twee wereldoorlogen en alles wat daar onlosmakelijk mee verbonden staat. Om de herinnering aan het leed dat miljoenen joden en andersdenkenden moesten ondergaan in vernietigingskampen zoals Auschwitz levendig te houden, werd in het najaar van 2004 gestart met het project 'Jongeren dichter bij 8 mei'. Er werd voor deze naam gekozen omdat 8 mei voor de federalisering van het land een officiële feestdag (V-Dag) was. Deze dag herdenkt de bevrijding van België in 1945 en is daarom een dankbare datum om te werken rond, vrede, vrijheid en verdraagzaamheid. Bovendien zou dit project ook kansen moeten bieden om jongeren te sensibiliseren voor de gevolgen van racisme en hen te laten nadenken over verdraagzaamheid, over respect voor de ander en over het staatsburgerschap.

Activiteiten op niveau van de leerlingen

Sedert de oprichting van de werkgroep wordt er jaarlijks gewerkt rond één hoofdactiviteit. Daar rond worden dan allerlei 'kleinere' activiteiten en lesprojecten gepland. In 2005 deed de school een beroep op de Auschwitz Stichting door hun reizende tentoonstelling naar Mol te halen. Deze tentoonstelling, aangevuld met enkele korte videofragmenten, was het ideale uitgangspunt om te werken rond Jodenvervolging en vernietigingskampen. Elke klas van de school kreeg gedurende twee lesuren de gelegenheid om deze tentoonstelling (elk op eigen niveau) begeleid te bezoeken.

Er werd een bundel opgesteld met vragen en opdrachten voor de leerlingen en er werd een gastspreker in de school uitgenodigd die kwam getuigen over zijn ervaringen in een concentratiekamp. De leerlingen wisten op voorhand niet goed wat ze moesten verwachten, maar raakten al vlug in de ban van Pieter-Paul Baeten, een overlevende van Buchenwald, die zijn verhaal niet alleen geweldig boeiend, maar ook levensecht bracht. Stil werd het wel toen de man foto's boven haalde uit die tijd. Nog stiller was het toen hij zijn muts, die hij in de concentratiekampen gedragen had, uit zijn zak frommelde. De meeste leerlingen vonden het straf dat hij zijn levensverhaal in de school kwam vertellen. De leerlingen zagen de uiteenzetting zeker niet als een doodgewone les PAV: *„Dit was zoveel echter en aangrijpender. Dit was zo iets dat blijft hangen."*

De werkgroep van het Sint-Lutgardisinstituut is van mening dat deze tentoonstelling voor vele scholen die willen werken rond herinneringseducatie, een ideaal uitgangspunt zou kunnen zijn. Duidelijk tekstmateriaal, een overzichtelijke structuur en aangrijpend fotomateriaal vormen de basis van de tentoonstelling. Ideaal voor TSO en BSO.

In 2006 werd er gewerkt rond het kamp Dora-Mittelbau. Uitgangspunt was de tentoonstelling in de gemeente Mol rond deze problematiek. In samenwerking met het gemeentebestuur en het plaatselijk overlegcomité kregen de leerlingen van de 2de en de 3de graad de kans om (voorbereid tijdens de lessen geschiedenis en PAV) deze tentoonstelling te bezoeken. De oudstrijdersvereniging van Mol, bijgestaan door enkele overlevenden uit de streek, werkten maar al te graag mee aan dit project, zodat de leerlingen zich tijdens het bezoek een perfect beeld konden vormen over de problematiek van de V1 en V2 raketten.

Dit schooljaar staat in de school het kamp van Breendonk centraal. Al de leerlingen van het 4de jaar BSO zijn op bezoek geweest naar Breendonk. Ook wordt er door de werkgroep 'Mundiale vorming' gewerkt aan een projectdag rond kindsoldaten. Tijdens deze dag, later op dit schooljaar, zullen al de leerlingen van de school actief aan dit project meewerken. In mei 2007 staat er ook nog een 'week van de democratie' op het programma met als hoofdactiviteit een bezoek aan de landingsstranden van Normandië en het Amerikaans militaire kerkhof van Colleville-sur-Mer door de leerlingen van 4de jaar TSO.

Levensecht staat centraal

Tijdens de projecten valt toch wel op hoezeer de leerlingen zich enorm betrokken voelen bij al het leed en de ellende dat de slachtoffers van deze gruwelijke periode uit de geschiedenis moesten ondergaan. Het is daarom de taak van de scholen de jongeren met deze problematiek te confronteren.

Vooral in het Beroepsonderwijs mag men de leerlingen niet onthouden van dit stukje historisch verleden. Leerlingen wakker maken opdat de geschiedenis zich hieromtrent niet zal herhalen moet het hoofddoel vormen van de lessen herinneringseducatie. De mensen van Mol hebben dit begrepen.

De door Guy Peeters uitgewerkte tentoonstellingsgids zal binnenkort beschikbaar zijn op de pedagogische pagina's van www.auschwitz.be

Contact: Sint Lutgardisinstituut, Gasthuisstr. 3, 2400 Mol, 014/31 17 69
Contactpersoon: Erik Nuyts, directeur, of Guy Peeters, guy.peeters@sintlutgardis.be

Guy PEETERS

Boeken

De Belgische tentoonstelling in Auschwitz. Het boek

Op 7 mei 2006 werd in het Staatsmuseum van Auschwitz het Belgische paviljoen officieel heropend in aanwezigheid van premier Guy Verhofstadt. Het opzetten van een dergelijke tentoonstelling over de Jodenvervolging in België en de deportatie vanuit Mechelen naar Auschwitz is zeker geen sinecure, maar het vernieuwde geheel mag niettemin geslaagd genoemd worden. Recent werd door de ploeg van het Joods Museum van Deportatie en Verzet te Mechelen een gids bij deze tentoonstelling uitgewerkt.
Deze gids, die ook kan aangewend worden voor pedagogisch gebruik in de klas, volgt getrouw de chronologische en thematische volgorde die in de tentoonstellingsruimte van Blok 20, een voormalig lazaret te Auschwitz I, werd uitgewerkt. In een eerste deel krijgen we een bondig overzicht van de situatie in België tijdens de bezetting: de koning en de Belgische regering in Londen, en de dualiteit in het bezette België tussen allerlei vormen van verzet en collaboratie. Met enkele treffend gekozen beelden weet men deze thema's te visualiseren.

In het tweede deel wordt het anti-Joodse beleid toegelicht dat door de bezettende overheid tijdens de jaren 1940-1942 werd opgezet. Daarbij werden de zeventien verschillende ordonnanties centraal

gesteld, die er op gericht waren de Joodse bevolking te registreren en hun rechten en bewegingsvrijheid stap voor stap in te perken. Voor elke verordening, waarvan de originele versie gereproduceerd werd, werd de concrete impact op het dagelijks leven gevisualiseerd met een foto. Wanneer het bijvoorbeeld gaat om de "zuivering" van de scholen krijgt men enkele klasfoto's te zien waarop de joodse meisjes die de school dienden te verlaten in het rood werden aangekleurd. De verschillende etappes passeren zo de revue: de inschrijving in het jodenregister, de inbeslagname van joodse goederen, de verplichte tewerkstelling in Noord-Frankrijk, het dragen van een jodenster, de eerste razzia's en de oproepingen of wegvoeringen naar de Dossin-kazerne te Mechelen.

Het derde en afsluitende deel van het boek geeft ons een zeer gedetailleerd beeld van elk van de 27 konvooien die tijdens de jaren 1942-1944 vanuit Mechelen naar Auschwitz zijn vertrokken. Daarbij wordt er telkens één figuur uit deze groep in beeld gebracht die symbool staat voor de gedeporteerden van het bewuste konvooi – steevast gaat het hier om foto's die zo uit een familiealbum gekozen zijn. Zo krijgen we ook een zicht op de veelzijdigheid van de Joodse gemeenschap die vóór de oorlog in België leefde. Met enkele eenvoudige, onderaan de foto's aangebrachte logo's, wordt aangegeven hoeveel personen uit het bewuste transport in Auschwitz zijn aangekomen, hoeveel er bij aankomst vergast werden, hoeveel er geregistreerd werden en hoeveel er uiteindelijk teruggekeerd zijn. Bij elk transport werd een bepaalde gebeurtenis of een bepaalde anekdote toegelicht. Vermelden we bijvoorbeeld de aanval op het 20e konvooi, de medewerking van de Belgische politie, de verklikkingen, de katholieke netwerken en de opvang van ondergedoken joodse kinderen, etc. In dit deel werd er ook aandacht besteed aan de deportatie van de zigeuners, die met een afzonderlijk transport in januari 1944 werden afgevoerd. Ook hier moet opgemerkt dat de presentatie van de historische documenten en foto's zeer treffend werd aangepakt. De essentiële frasen uit de gepresenteerde documenten werden er in uitvergrote vorm uitgelicht en met rode fluo gemarkeerd. De verklarende teksten van Maxime Steinberg zijn zeer instructief en geven telkens de nodige toelichting en informatie. Bij de keuze van het beeldmateriaal is men zeer secuur te werk gegaan. Enerzijds heeft men gezocht naar nauwelijks bekend fotomateriaal, anderzijds heeft men willen vermijden om de kijker te confronteren met al te schrijnend beeldmateriaal. Vermelden we ook de twee handige tabellen op het einde van de gids die een gedetailleerd becijferd overzicht geven van de raciale deportatie vanuit België naar Auschwitz. Op die manier fungeert deze gids niet alleen als een bron aan accuraat feitenmateriaal, maar bevat hij ook een schat aan waardevol beeldmateriaal. Voor leerkrachten die hun schoolreis naar Auschwitz of een les over de Jodenvervolging in België willen voorbereiden is dit een uitstekend werkdocument.

Joods Museum van Deportatie en Verzet, *De Belgische tentoonstelling in Auschwitz. Het boek*, Mechelen, 2007, 168 p. (ISBN 9-78907-6109039)

Rik HEMMERIJCKX

Seminaries van de Auschwitz Stichting Cyclus 2007

Auschwitz in Gedachtenis Vzw organiseert een vormingscyclus voor leerkrachten uit het secundair onderwijs. Deze cyclus omvat vier seminaries waarin uiteenlopende thema's worden uitgewerkt. Ten einde een meer diepgaande discussie mogelijk te maken worden de begeleidende teksten vooraf aan de ingeschreven leerkrachten opgestuurd.

Inschrijvingen kunnen gebeuren via het Secretariaat van de Vzw Auschwitz in Gedachtenis (Huidevettersstr. 65, 1000 Brussel, 02/512 79 98, of e-mail: info.nl@auschwitz.be, rekeningnummer: 310-0780517-44). Gelieve het nummer van het seminarie bij de inschrijving te vermelden. De toegang is gratis, maar voor het toesturen van de teksten wordt een som van 3 € gevraagd.

Woensdag 17 oktober 2007

Prof. Dr. Cas MUDDE, UAntwerpen

Extreem rechtse bewegingen tijdens de jaren 1930 en vandaag: continuïteit en discontinuïteit

Dit seminarie gaat door van 14 tot 17u. in het Vredeshuis te Gent (St. Margrietstr. 9, 09/233.42.95)

Vrijdag 23 november 2007

Prof. Dr. Jan WOUTERS, KULeuven

Genocides en misdaden tegen de mensheid

Dit seminarie gaat door van 14 tot 17u. in het Vredeshuis te Antwerpen
(Lombardenvest 23, 2000 Antwerpen, 03/202.42.92)

In samenwerking met het Vredescentrum van de Stad en de Provincie Antwerpen en de Vereniging voor de Verenigde Naties

Taallesje

Je had 'Auschwitz' nooit kunnen spellen,
als iemand je dat had gevraagd
had de 'sch' nog niet geleerd,
en misschien had je wel 'ou' geschreven
zoals in koud en rouw.

Misschien ook een s achteraan,
zoals de s van sterretje,
en de s in joods.

Je had 'Auschwitz' nooit kunnen spellen,
als iemand je dat had gevraagd,
maar niemand
vroeg je wat.

Lies Lanckman
(°1988, 1e prijs Priester Daenswedstrijd, Erpe-Mere)

Mededeling

Rondreizende tentoonstelling

De rondreizende tentoonstelling van de Auschwitz Stichting, *De nazi-misdaden en genocides in hun historische context*, staat ter beschikking van alle onderwijsinstellingen, culturele- en opvoedingscentra. 250 foto's en documenten gaan in op enkele sleutelmomenten uit de Europese hedendaagse geschiedenis: de Eerste Wereldoorlog, de instabiliteit van de Weimar-republiek, de grote wereldcrisis, de opkomst van het fascisme in Europa en de Tweede Wereldoorlog. De tentoonstelling verwijst naar de veelheid van oorzaken en de historische complexiteit die uiteindelijk hebben geleid tot een van de grootste catastrofen in de geschiedenis: de nazi-concentratiekampen en de judeocide.

Voor meer inlichtingen kunt u terecht op: www.auschwitz.be, of rechtstreeks op het secretariaat van Auschwitz in Gedachtenis: 02/512.79.98 (vragen naar Karine Boisschot).

Colofon

Sporen is een uitgave van de Vzw Auschwitz in Gedachtenis.
Eindredactie: Rik Hemmerijckx
Redactie: Pol De Grave, Paul De Keulenaer, Gio De Weerd, Nadine Libens, Pierre Neuhard, Luc Vernaillen
Druk: Debast Graphics, St.-Pieters-Leeuw
Verantwoordelijke uitgever: Baron Paul Halter

Pedagogische Commissie Auschwitz Stichting:

Paul DE KEULENAER
Voorzitter Pedagogische Commissie

Jef ABBEEL
St. Jozefcollege Turnhout

Theo BRABANTS
Ere-Pedagogisch adviseur Gemeenschapsonderwijs

Griet BROSENS
IV-NIOOO

Jean-François DECLERCK
CVO Kamer van Handel en Nijverheid Brussel

Daniel DE CLERCK
Academie Muziek-Woord-Dans te Brussel

Pol DE GRAVE
Pedagogisch projectmedewerker

Gio DE WEERD
Pax Christi Vlaanderen

Remi DONCKERWOLCKE
Raad van Bestuur Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Nadine LIBENS
K.A. Sint-Truiden

Luc MEYS
Inspecteur-adviseur niet-confessionele zedenleer

Paul MORREN
Ere-Rijksinspecteur Gemeenschapsonderwijs

Pierre NEUHARD
Ere-pedagogisch adviseur Gemeenschapsonderwijs

Prof. Em. dr. Anne-Marie SCHAERLAEKENS
K.U. Leuven

Prof. Em. dr. Rik VAN AERSCHOT
Raad van Bestuur Vzw Auschwitz in Gedachtenis

Raf VAN DER HEIJDEN
Heilig Graf Instituut Bilzen

Luc VERNAILLEN
Pedagogisch adviseur Gemeenschapsonderwijs

Franz VERPLANCKE
St. Amandscollege Kortrijk

Contact:
Huidevettersstr. 65, 1000 Brussel
Tel: 02/512 79 98 - Fax: 02/512 58 84
e-mail: info.nl@auschwitz.be
www.auschwitz.be

Provincie Oost-Vlaanderen
P&V
Nationale Loterij creëert kansen
ethias

J AAN HET PRIKBORD ≡ LEG MIJ IN DE LERAARSKAMER A.U.B. ≡ BEVESTIG MIJ AAN HET PRIKBORD ≡ LEG MIJ IN DE LERAARSKAMER A.U.B.